

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 7.10.2020 r.
COM(2020) 620 final

KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Unia równości:
unijne ramy strategiczne na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału
Romów

{SWD(2020) 530 final}

Na czym polega istota człowieczeństwa, gdy każdego dnia Romowie wykluczani są ze społeczeństwa, a inni mają problemy wyłącznie z powodu koloru skóry lub przekonań religijnych?

Przewodnicząca Komisji Ursula von der Leyen, orędzie o stanie Unii 2020

Obowiązkiem Europy jest ochrona żyjących w niej mniejszości przed rasizmem i dyskryminacją. Musimy zastąpić antycyganizm otwartością i akceptacją, nawoływanie do nienawiści i przestępstwa z nienawiści – tolerancją i poszanowaniem godności człowieka, a nękanie – nauczaniem o holocauście. Musimy przede wszystkim propagować różnorodność jako cudowny dar, dzięki któremu Europa jest silna i odporna. W związku z tym Komisja wzywa wszystkie państwa członkowskie do tego, aby przyłączyły się do deklaracji położenia kresu rasizmowi i dyskryminacji, które ewidentnie dotyczą naszych licznych mniejszości etnicznych Romów. Wzywamy państwa członkowskie, aby zobowiązały się do wdrożenia nowych unijnych ram strategicznych na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów – ram ukierunkowanych na zapewnienie sprawiedliwości społecznej i większej równości w każdym znaczeniu tego słowa.

Oświadczenie przewodniczącej Von der Leyen, wiceprzewodniczącej Jourovej i komisarz Dalli przed Dniem Pamięci o Ofiarach Holokaustu Romów 2020 r.

I. WPROWADZENIE

Budowanie Unii równości jest jednym z najważniejszych priorytetów Komisji. UE dysponuje aktami prawnymi i kompleksową polityką umożliwiającymi stworzenie prawdziwej Unii równości. Mimo to, jak podkreśla się w unijnym planie działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025¹, dyskryminacja ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne wciąż się utrzymuje. Dotyczy to w szczególności Romów², którzy często są marginalizowani. Znaczny odsetek zamieszkującej kontynent ludności romskiej, której liczbę szacuje się na 10–12 mln³, wciąż doświadcza w swoim codziennym życiu dyskryminacji, antycyganizmu⁴ oraz wykluczenia społeczno-ekonomicznego.

W 2011 r. Komisja przyjęła **Unijne ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.**⁵ Ich głównym celem było przede wszystkim rozwiązanie problemu wykluczenia społeczno-ekonomicznego Romów w UE oraz w krajach objętych procesem rozszerzenia przez propagowanie jednakowego dostępu do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i zakwaterowania. Wezwano w nich państwa członkowskie do opracowania krajowych strategii integracji Romów, wyznaczenia krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów⁶

¹ Unia równości: Unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025 – [COM\(2020\) 565 final](#).

² Szeroko rozumiane pojęcie „Romowie” odnosi się szeregu różnych grup osób pochodzenia romskiego, takich jak: Romowie, Sinti, Kale, Romaniczele, Bojasze/Rudari. Obejmuje ono również takie grupy, jak Aszkale, Egipcjanie, Jenisze, Domowie, Lomowie, Roma i Abdałowie oraz społeczności wędrownie, w tym etniczną grupę Trawelerów i ludność określaną terminem administracyjnym „ludzie drogi („gens du voyage”), a także osoby, które identyfikują się jako Cyganie, nie kwestionując specyfiki tych grup.

³ [Szacunki Rady Europy na 2012 r.](#)

⁴ Antycyganizm (forma rasizmu wobec Romów) jest głęboko zakorzenionym w historii zjawiskiem strukturalnym, które można zaobserwować na poziomie instytucjonalnym, społecznym i interpersonalnym. Wynika ono z tego, jak większość społeczeństwa postrzega osoby uważane za „cyganów” i jak je traktuje. Jest zakorzenione w procesie wykluczenia, który opiera się na zarówno negatywnych, jak i pozytywnych stereotypach egzotyzacji. Mimo że wśród zwolenników potrzeby wzmocnienia walki z antycyganizmem panuje zgoda co do rozumienia tego zjawiska, toczy się debata dotycząca tego pojęcia. Parlament Europejski (w swoich rezolucjach z [2015 r.](#), [2017 r.](#), [2019 r.](#) oraz [2020 r.](#)), Komisja (w swoich [corocznych komunikatach](#) z lat 2015–2019 oraz w swoich [konkluzjach](#) z 2018 r.), Rada (w swoim zaleceniu z [2013 r.](#) oraz w swoich [konkluzjach](#) z [2016 r.](#)) oraz [Rada Europy](#) uznały antycyganizm za barierę utrudniającą włączenie, a zatem uznały znaczenie walki z tym problemem. Komisja stosuje pisownię zaproponowaną przez [Sojusz przeciwko Antycygańskości](#), akceptując jednocześnie, że w różnych kontekstach narodowych stosowne mogą być różne pojęcia.

⁵ [COM\(2011\) 173 final](#).

⁶ Krajowi przedstawiciele wyznaczeni do pełnienia roli punktów kontaktowych ds. krajowej strategii integracji Romów uprawnionych do koordynowania rozwoju i realizacji strategii na szczeblu krajowym. Po przyjęciu unijnych ram wyznaczono takie punkty we wszystkich państwach członkowskich z wyjątkiem Malty, w której nie występuje społeczność romska.

i określenia celów na szczeblu krajowym. Dwa lata później Rada przyjęła zalecenie w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich, w którym to zaleceniu zapewniono wytyczne dla państw członkowskich dotyczące sposobów usprawnienia wdrażania ich krajowych strategii⁷. Region Bałkanów Zachodnich dobrowolnie dostosował się do unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r.

Te dwa instrumenty miały duże znaczenie⁸ dla uznania integracji Romów za istotny punkt unijnych i krajowych programów prac oraz uruchomienia unijnych instrumentów politycznych i prawnych oraz instrumentów finansowania. Ogólne **postępy w zakresie integracji Romów**, jakie poczyniono w ciągu ostatnich 10 lat, są **jednak ograniczone**, mimo tego, że można zaobserwować znaczne różnice między poszczególnymi obszarami polityki i państwami⁹. Edukacja jest obszarem, w którym poczyniono największe postępy, zwłaszcza przez ograniczenie wczesnego kończenia nauki oraz przez zwiększenie udziału we wczesnej edukacji i obowiązku szkolnym. Wzrosła jednak liczba przypadków segregacji uczniów romskich w edukacji¹⁰. Zmniejszyło się zagrożenie ubóstwem, a stan zdrowia Romów postrzegany przez nich samych poprawił się, lecz opieka zdrowotna jest nadal ograniczona. Nie poprawił się dostęp do zatrudnienia, a odsetek młodych Romów, którzy nie pracują, nie kształcą się ani nie szkolą, nawet wzrósł. Sytuacja mieszkaniowa wciąż jest trudna – wynika to głównie z nieodpowiedniego zakwaterowania i segregacji w mieszkalnictwie. Istnieją dowody na to, że Romowie nieco rzadziej doświadczają dyskryminacji oraz że wzrasta poziom akceptacji Romów przez ogół społeczeństwa. Kwestie takie, jak antycyganizm, przestępstwo z nienawiści, handel Romami, w szczególności kobietami i dziećmi, wciąż budzą jednak poważne obawy¹¹.

Zakończenie realizacji unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów jest okazją do podjęcia intensywniejszych działań na rzecz zaradzenia tym trwającym niepowodzeniom. Jest to tym bardziej ważne w kontekście pandemii COVID-19, która ujawniła **niezwykle wysoki poziom narażenia wykluczonych i marginalizowanych społeczności romskich na negatywne skutki zdrowotne oraz społeczno-ekonomiczne**.

Aby osiągać większe postępy w szybszym tempie, w niniejszym komunikacie określa się nowe unijne ramy strategiczne dotyczące Romów, których celem jest propagowanie faktycznej **równości, włączenia** społeczno-ekonomicznego oraz znaczącego **udziału** Romów. Mimo że rzeczywiste zmiany na rzecz Romów, wymagające zwiększenia zaangażowania politycznego, zależą w pierwszej kolejności od państw członkowskich, UE może pomóc im w kształtowaniu skutecznego podejścia oraz wyposażyć je w odpowiednie narzędzia. Niniejsze strategiczne ramy opierają się na ustaleniach wynikających z oceny poprzednich ram, szeroko zakrojonych konsultacjach¹², corocznych ocenach wdrażania krajowych strategii¹³ oraz analizie powodów ograniczonej skuteczności przeszłych środków¹⁴. Stanowią one odpowiedź na wezwania Parlamentu Europejskiego, Rady i społeczeństwa obywatelskiego na wzmocnioną inicjatywę

⁷ Zalecenie Rady z dnia 9 grudnia 2013 r. w sprawie skutecznych środków integracji Romów w państwach członkowskich ([Dz.U. C 378 z 24.12.2013, s. 1](#)).

⁸ Jak wykazano na podstawie oceny ram: [COM\(2018\) 785 final](#), [SWD\(2018\) 480 final](#).

⁹ Sprawozdanie z oceny Unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r., [COM\(2018\) 785 final](#).

¹⁰ Zgodnie z dyrektywą Rady [2000/43/WE](#) z dnia 29 czerwca 2000 r. wprowadzającą w życie zasadę równego traktowania osób bez względu na pochodzenie rasowe lub etniczne („dyrektywa w sprawie równości rasowej”) Komisja wszczęła przeciwko trzem państwom (CZ, HU i SK) postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego z powodu segregacji szkolnej dzieci romskich.

¹¹ Sprawozdanie z oceny Unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r., [COM\(2018\) 785 final](#).

¹² Zob. dokument towarzyszący [SWD\(2020\) 530 final](#), załącznik 1.

¹³ [COM\(2019\) 406](#), [SWD\(2019\) 320](#), [wszystkie sprawozdania roczne](#).

¹⁴ [Metaocena interwencji na rzecz włączenia Romów](#).

unijną po 2020 r.¹⁵ Uznaje się w nich, że nie wszyscy Romowie są społecznie wykluczeni, ale wszyscy mogą doświadczać dyskryminacji i znajdowania się na słabszej pozycji. W ramach tych przyjmuje się podejście intersekcyjne, wrażliwe na połączenie pochodzenia etnicznego z innymi aspektami tożsamości oraz na to, w jaki sposób takie przecięcia (intersekcje) przyczyniają się do indywidualnego doświadczenia dyskryminacji¹⁶.

Niniejsze unijne ramy strategiczne dotyczące Romów przyczynią się także do realizacji kilku innych inicjatyw. Bezpośrednio przyczyniają się one do wdrażania unijnego planu działania przeciwko rasizmowi i Europejskiego filaru praw socjalnych¹⁷ oraz realizacji Agendy 2030 ONZ i celów zrównoważonego rozwoju¹⁸.

Osiągnięcie równości i włączenia wymaga zwiększonego wykorzystania środków i lepszego ich ukierunkowania, a także **zaangażowania i partnerstwa** ze strony społeczności romskich, wszystkich szczebli rządowych, sektorów i zainteresowanych stron (rządy państw, instytucje Unii, organizacje międzynarodowe, społeczeństwo obywatelskie oraz przedstawiciele przemysłu i środowisko akademickie). Szczególnie istotna jest bliska współpraca między podmiotami na szczeblu europejskim i krajowym. Jeżeli chodzi o szczebel unijny, w niniejszych strategicznych ramach wyznaczono ambitne wspólne cele i założenia. Na szczeblu krajowym rządy powinny opracować silne krajowe strategiczne ramy dotyczące Romów, aby podjąć długoterminowe zobowiązania i blisko współpracować z instytucjami Unii na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów. Jak zaproponowano w konkluzjach Rady z 2016 r.¹⁹, Komisja przyjmuje **wniosek dotyczący przeglądu zalecenia Rady z 2013 r. oraz zastąpienia go**.

II. WSPÓLNE CELE W ZAKRESIE RÓWNOUPRAWNIENIA, WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I UDZIAŁU ROMÓW

Z oceny bieżących ram oraz wniosków wyciągniętych z nich przez Parlament Europejski, Radę i kilka ogólnoeuropejskich i krajowych organizacji społeczeństwa obywatelskiego²⁰ **wynika**

¹⁵ Zob. [Parlament Europejski 2020](#) i [2019, Rada, społeczeństwo obywatelskie](#).

¹⁶ Jak stanowi art. 10 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE), „Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia dąży do zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną”. Europejski Instytut ds. Równości Kobiet i Mężczyzn definiuje „intersekcyjność” jako „narzędzie analityczne pozwalające na zbadanie, zrozumienie i zareagowanie na sposoby, w jaki płeć i płeć społeczno-kulturowa przecinają się z innymi cechami osobowymi/tożsamością oraz w jaki sposób takie przecięcia (intersekcje) przyczyniają się do indywidualnego doświadczenia dyskryminacji”. Definicja ta odnosi się w równym stopniu do wszelkich form dyskryminacji.

¹⁷ Zasady 1 (dobrej jakości kształcenie sprzyjające włączeniu społecznemu), 3 (równość szans) oraz 20 (dostęp do podstawowych usług) mają szczególne znaczenie w przypadku Romów i to właśnie one kierują wykorzystaniem unijnych środków zarówno na działania ukierunkowane, jak i na działania ogólne.

¹⁸ Cel w ramach Agendy – „nie pomijać nikogo”: istnieje duże pole do poprawy sytuacji Romów w Europie. Działając na rzecz poprawy sytuacji Romów, UE może przybliżyć się do osiągnięcia celów zrównoważonego rozwoju. Szczególnie istotnymi punktami są następujące cele zrównoważonego rozwoju: 1 i 2 (ograniczenie ubóstwa i głodu), 3 i 4 (wspieranie zdrowia i dobrobytu oraz edukacja wysokiej jakości dla wszystkich), 6 i 7 (dostęp do czystej wody i warunków sanitarnych, czysta i dostępna energia), 10 i 11 (zmniejszenie nierówności w krajach i między krajami oraz sprzyjające włączeniu społecznemu i zrównoważone miasta i społeczności) oraz 16 (integracyjne społeczeństwa, dostęp do wymiaru sprawiedliwości dla wszystkich oraz skuteczne i odpowiedzialne instytucje, sprzyjające włączeniu społecznemu).

¹⁹ W swoich konkluzjach z 2016 r. Rada zwróciła się do Komisji o przedstawienie propozycji inicjatywy po 2020 r. oraz zawarcie w niej propozycji zmiany zalecenia Rady z 2013 r. [„Przyspieszenie procesu integracji Romów”](#).

²⁰ Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 17 września 2020 r. w sprawie wdrażania krajowych strategii integracji Romów: zwalczanie negatywnych postaw wobec osób pochodzenia romskiego w Europie

potrzeba odnowienia i zwiększenia zobowiązania na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów zarówno na poziomie europejskim, jak i krajowym. Wzmocnione zobowiązanie jest niezbędne, aby rozwiązać problem utrzymującej się dyskryminacji, w tym antycyganizmu, a także aby zwiększyć włączenie Romów, jeżeli chodzi o edukację, zatrudnienie, opiekę zdrowotną i zakwaterowanie²¹. Romowie powinni być zaangażowani w te działania od momentu opracowywania środków po ich wdrażanie. Jednocześnie działania te powinny uwzględniać różnorodność oraz potrzeby poszczególnych grup w ramach społeczności romskiej.

Komisja wyznacza zatem na szczeblu UE **siedem celów** na okres do 2030 r. Trzy z nich są celami horyzontalnymi w obszarach równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału. Pozostałe cztery to cele sektorowe w obszarach edukacji, zatrudnienia, zakwaterowania i opieki zdrowotnej. Aby skutecznie realizować te cele, trzeba zapewnić także możliwość mierzenia postępów w ich osiąganiu. Z tego powodu Komisja po raz pierwszy zaproponowała unijne **główne cele ilościowe**, aby monitorować postępy w osiąganiu wspomnianych założeń. Mimo że ich realizacja wymaga poczynienia minimalnych postępów do 2030 r., **długoterminowym celem pozostaje zapewnienie rzeczywistej równości i likwidacja luki między Romami a populacją ogólną**. Cele te określono na podstawie doświadczeń wynikających z badań wśród społeczności romskich i są rezultatem dogłębnych konsultacji z udziałem Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA), państw członkowskich, a także Romów i społeczeństwa obywatelskiego wspierającego Romów²². Na poniższym schemacie przedstawiono siedem celów, założenia na szczeblu UE, postępy, które należy osiągnąć, oraz bieżącą sytuację²³.

([P9_TA\(2020\)0229](#)); rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 12 lutego 2019 r. w sprawie konieczności wzmocnienia strategicznych unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów po 2020 r. i bardziej zdecydowanej walki z antycygańskością ([P8_TA\(2019\)0075](#)); konkluzje Rady EPSCO z dnia 24 października 2019 r. dotyczące gospodarki dobrobytu ([13432/19](#)), w których zachęca się Komisję do *odnowienia* zobowiązania na rzecz integracji Romów. Ponadto w trakcie Konferencji Wysokiego Szczebla w sprawie unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów, która miała miejsce w Bukareszcie w dniach 4–5 marca 2019 r., uczestnicy wezwali Komisję do zaproponowania ambitnych nowych unijnych ram po 2020 r., a państwa członkowskie i kraje objęte procesem rozszerzenia do zwiększenia ich zobowiązań na rzecz integracji Romów. Informacje przekazane przez prezydencję ([7003/19](#), 14.3.2019).

²¹ W odniesieniu do potrzeby większego skupienia na zwalczaniu antycyganizmu i dyskryminacji w unijnych ramach po 2020 r., zob. [zalecenia ekspertów](#) opracowane w następstwie konferencji pt.: „Jaki sposób zwalczania antycyganizmu należy przewidzieć w unijnych ramach dotyczących Romów po 2020 r.?” (Wiedeń, 27.11.2018 r.).

²² Zob. dokument towarzyszący SWD(2020) 530 final.

²³ Więcej informacji na temat etykiet ze wskaźnikami oraz źródeł danych można znaleźć w załączniku 2 oraz w sprawozdaniu na temat [ram monitorowania dotyczących unijnej inicjatywy na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów po 2020 r.](#) opracowanym przez grupę roboczą ds. wskaźników i sprawozdawczości dotyczących Romów (koordynowaną przez Agencję Praw Podstawowych Unii Europejskiej (FRA) z udziałem krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów, krajowych urzędów statystycznych oraz Komisji).

ZAPEWNIENIE RZECZYWISTEJ RÓWNOŚCI, WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I UDZIAŁU CELE I ZAŁOŻENIA HORYZONTALNE DO 2030 R.

Na czerwono: założenie na szczeblu UE w zakresie minimalnych postępów, jakie należy osiągnąć do 2030 r.

Na zielono: minimalne postępy, które mają zostać osiągnięte w odniesieniu do Romów do 2030 r.

Na niebiesko: najnowsze dostępne dane, w stosunku do których będą mierzone postępy

1. Przeciwdziałanie antycyganizmowi i dyskryminacji oraz zapobieganie tym zjawiskom

Zmniejszenie o co najmniej połowę odsetka Romów, którzy doświadczają dyskryminacji

- zapewnienie, by do 2030 r. dyskryminacji doświadczało mniej niż 13 % Romów
- doświadczanie dyskryminacji przez Romów:
26 % (ostatnie 12 miesięcy), 41 % (ostatnie 5 lat)

Zmniejszenie o co najmniej jedną trzecią odsetka osób w populacji ogólnej, które czują się niekomfortowo z myślą o sąsiedowaniu z Romami

- zapewnienie, aby do 2030 r. mniej niż 30 % osób czuło się niekomfortowo z myślą o sąsiedowaniu z Romami
- odsetek osób w populacji ogólnej, które czują się niekomfortowo z myślą o sąsiedowaniu z Romami: 46 %

2. Ograniczenie ubóstwa i wykluczenia społecznego w celu likwidacji luki społeczno-ekonomicznej między Romami a populacją ogólną

Ograniczenie luki ubóstwa między Romami a populacją ogólną o co najmniej połowę

- zapewnienie, by do 2030 r. większość Romów wydzwignęła się z ubóstwa
- odsetek osób „zagrożonych ubóstwem”: Romowie – 80 %; populacja ogólna – 16,8 % (luka: 63,2 p.p.)

Ograniczenie luki ubóstwa między dziećmi romskimi a pozostałymi dziećmi o co najmniej połowę

- zapewnienie, by do 2030 r. większość dzieci romskich wydzwignęła się z ubóstwa
- dzieci romskie: 85 %; dzieci ogółem: 19,6 % (luka: 65,4 p.p.)

3. Promowanie udziału przez wzmocnienie pozycji, współpracę i zaufanie

Umożliwienie ogólnounijnego skoordynowanego monitorowania Romów przez społeczeństwo obywatelskie oraz zaangażowanie w projekt co najmniej 90 organizacji pozarządowych

- liczba organizacji pozarządowych zaangażowanych w projekt społecznego monitorowania Romów: 85

Zapewnienie udziału romskich organizacji pozarządowych jako pełnoprawnych członków w krajowych komitetach monitorujących w odniesieniu do wszystkich programów na rzecz potrzeb społeczności romskich

Podwojenie odsetka Romów, którzy zgłaszają doświadczenie dyskryminacji

- zapewnienie, by do 2030 r. co najmniej 30 % Romów, którzy doświadczyli dyskryminacji, zgłaszało takie doświadczenie
- odsetek osób, które zgłosiły ostatni przypadek dyskryminacji, którego doświadczyły (gdziekolwiek) w ciągu ostatnich pięciu lat: 16 %

Zachęcanie do udziału Romów w życiu politycznym na szczeblu lokalnym, regionalnym, krajowym i unijnym (w państwach członkowskich o licznej społeczności romskiej)

- zapewnienie, aby Romowie rejestrowali się jako głosujący, głosowali oraz startowali w wyborach jako kandydaci

CELE SEKTOROWE

4. Zwiększenie skutecznego równego dostępu do dobrej jakości powszechnej edukacji sprzyjającej włączeniu społecznemu

Zmniejszenie różnic, jeżeli chodzi o udział we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem, o co najmniej połowę

- zapewnienie, by do 2030 r. co najmniej 70 % romskich dzieci uczestniczyło w edukacji przedszkolnej
- udział we wczesnej edukacji i opiece nad dzieckiem (3+): Romowie – 42 %; populacja ogólna 92,2 % (luka 50,2 p.p.)

Zmniejszenie różnic w pomyślnym kończeniu edukacji na poziomie szkół średnich II stopnia o co najmniej jedną trzecią

- zapewnienie, by do 2030 r. większość młodzieży romskiej pomyślnie kończyła edukację co najmniej na poziomie szkół średnich II stopnia
- odsetek osób, które ukończyły edukację co najmniej na poziomie szkół średnich II stopnia: Romowie – 28 %; populacja ogólna – 83,5 % (luka 55,5 p.p.)

Działania na rzecz wyeliminowania segregacji przez zmniejszenie o co najmniej połowę odsetka romskich dzieci uczęszczających do segregujących szkół podstawowych (w państwach członkowskich o znacznym odsetku ludności romskiej)

- zapewnienie, aby do 2030 r. do szkół, w których większość lub wszystkie dzieci to dzieci romskie, uczęszczało mniej niż jedno na pięć romskich dzieci
- dzieci romskie uczęszczające do szkół, w których większość lub wszystkie dzieci to dzieci romskie: 44 %

5. Zwiększenie skutecznego równego dostępu do wysokiej jakości i trwałego zatrudnienia

Ograniczenie nierówności w dziedziny zatrudnienia o co najmniej połowę

- zapewnienie, by do 2030 r. co najmniej 60 % Romów wykonywało pracę zarobkową
- płatne zatrudnienie: Romowie – 43 %; populacja ogólna – 73,1 % (luka 30,1 p.p.)

Ograniczenie luki w zatrudnieniu między romskimi kobietami a mężczyznami o co najmniej połowę

- zapewnienie, by do 2030 r. co najmniej 45 % romskich kobiet wykonywało pracę zarobkową
- luka w zatrudnieniu między kobietami a mężczyznami – Romowie: 27 p.p. (kobiety: 29 %, mężczyźni: 56 %); luka w zatrudnieniu między kobietami a mężczyznami wśród populacji ogólnej: 11,7 p.p. (kobiety: 67,2 %, mężczyźni: 78,9 %)

Zmniejszenie o co najmniej połowę różnicy, jeżeli chodzi o odsetek młodzieży NEET

- zapewnienie, aby do 2030 r. mniej niż jedna trzecia romskiej młodzieży była młodzieżą niekształcąca się, niepracującą ani nieuczącą się
- odsetek młodzieży NEET (16–24 lata): Romowie – 62 %; populacja ogólna – 10,1 % (luka 51,9 p.p.)

6. Poprawa zdrowia Romów i zwiększenie skutecznego równego dostępu do wysokiej jakości

Ograniczenie różnicy w oczekiwanej długości życia o co najmniej połowę

- zapewnienie, aby do 2030 r. romskie kobiety i mężczyźni żyli co najmniej 5 lat dłużej
- różnica w oczekiwanej długości życia w chwili urodzenia (populacja ogólna w porównaniu z Romami): kobiety romskie – 10,4 lat; mężczyźni romscy – 10,2 lat

7. Zwiększenie skutecznego równego dostępu do odpowiedniego wolnego od segregacji zakwaterowania i podstawowych usług

Ograniczenie luki w zakresie deprivacji mieszkaniowej o co najmniej jedną trzecią

- zapewnienie, by do 2030 r. większości Romów nie groziła deprivacja mieszkaniowa
- deprivacja mieszkaniowa: Romowie – 61 %; populacja ogólna – 17,9 % (luka: 43,1 p.p.)

Zmniejszenie o co najmniej połowę luki, jeżeli chodzi o przeludnienie

- zapewnienie, by do 2030 r. większość Romów nie mieszkała już w przeludnionych gospodarstwach domowych
- przeludnienie: Romowie – 78 %; populacja ogólna – 17,1 % (luka 60,9 p.p.)

Zapewnienie, aby co najmniej 95 % Romów miało dostęp do wody wodociągowej

dostęp do wody wodociągowej w mieszkaniu: Romowie – 70 %; populacja ogólna: 97,7 %

Trwają badania nad innymi wskaźnikami²⁴.

²⁴ Grupa robocza ds. wskaźników i sprawozdawczości dotyczących Romów koordynowana przez FRA prowadzi badania nad innymi wskaźnikami. Dotyczą one m.in. deprivacji materialnej i społecznej, dostępu do opieki zdrowotnej i usług społecznych oraz segregacji mieszkaniowej.

III. ODNOWIONE I WZMOCNIONE KRAJOWE DZIAŁANIA NA RZECZ RÓWNOUPRAWNIENIA, WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I UDZIAŁU

Osiągnięcie celów niniejszych strategicznych ram wymaga działań zarówno na szczeblu unijnym, jak i krajowym. Takie uzupełniające podejście jest jedynym sposobem na dokonanie zmian w tym zakresie. W obszarach objętych niniejszymi ramami główne kompetencje należą do państw członkowskich i konieczne jest ustrukturyzowane podejście. Mimo że sytuacja Romów różni się w zależności od kraju, istnieje potrzeba zwiększenia zaangażowania i odpowiedzialności na szczeblu krajowym, aby w codziennym życiu Romów zaszła rzeczywista zmiana. W tym celu konieczne jest zaangażowanie w opracowywanie krajowych strategicznych ram dotyczących Romów społeczeństwa obywatelskiego i wszystkich właściwych zainteresowanych stron.

Realizacja krajowych działań za pośrednictwem krajowych strategicznych ram dotyczących Romów

Zachęca się państwa członkowskie do opracowania, przyjęcia i wdrożenia krajowych strategicznych ram dotyczących Romów, z uwzględnieniem:

- wspólnych elementów,
- minimalnych zobowiązań, które powinny mieć zastosowanie do wszystkich,
- ewentualnych dodatkowych zobowiązań zależnych od kontekstu krajowego,
- bardziej ambitnych zobowiązań dla państw członkowskich o licznej społeczności romskiej.

Proponując powyższych elementów przedstawiono poniżej. W stosownych przypadkach należy określić szczegółowe cele krajowe. Komisja będzie towarzyszyć w tym procesie, zapewniając wszelkie niezbędne wytyczne. Zapewni także wsparcie, jeżeli chodzi o krajowe środki, w tym przez egzekwowanie ustawodawstwa w zakresie równości, uwzględnienie w unijnych inicjatywach politycznych problematyki równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów, uruchamianie środków unijnych na rzecz Romów i zwalczanie antycyganizmu.

Zachęca się państwa członkowskie do ukończenia prac nad tymi krajowymi ramami do września 2021 r. oraz do udostępnienia ich Komisji.

Wraz z niniejszym komunikatem Komisja przyjmuje wniosek dotyczący **zalecenia Rady** w sprawie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów, w którym przedstawiony zostanie wykaz szczególnych środków, jakie mają podjąć państwa członkowskie, aby osiągnąć unijne cele. Te dwa dokumenty mają zatem charakter wzajemnie uzupełniający. W proponowanym zaleceniu odniesiono się również do budowania zdolności zainteresowanych stron oraz do partnerstw między nimi, z uwzględnieniem krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów, organów ds. równości, społeczeństwa obywatelskiego oraz podmiotów regionalnych i lokalnych. Ponadto w zaleceniu przedstawiono wytyczne dotyczące zapewnienia lepszego wykorzystywania unijnych i krajowych środków, a także skutecznego monitorowania krajowego, krajowej sprawozdawczości i oceny krajowych strategicznych ram dotyczących Romów.

III.1. Wytyczne dotyczące krajowych działań w ramach wspólnego, ale zróżnicowanego podejścia

Aby pomóc państwom członkowskim w opracowywaniu znaczących i skutecznych krajowych strategicznych ram dotyczących Romów, Komisja proponuje zestaw wspólnych elementów,

a także minimalnych zobowiązań dla wszystkich krajowych strategicznych ram dotyczących Romów. Ponadto, z uwagi na fakt, iż odsetek Romów oraz kontekst krajowy w poszczególnych państwach członkowskich znacząco się różnią, Komisja proponuje dodatkowe i bardziej ukierunkowane zobowiązania. W ten sposób uwzględnia się różnorodność sytuacji w państwach członkowskich oraz umożliwia się wspólne, ale zróżnicowane podejście.

Po pierwsze, Komisja proponuje, aby wszystkie krajowe strategiczne ramy dotyczące Romów obejmowały następujące wspólne elementy:

- ✓ *większy nacisk na równość w celu uzupełnienia podejścia integracyjnego:* działania w czterech obszarach polityki (edukacja, zatrudnienie, opieka zdrowotna i mieszkalnictwo) za pośrednictwem zintegrowanego podejścia pozostają kluczowe dla włączenia Romów, ale istnieje także potrzeba wyraźnego nacisku na równość. Najważniejszym celem i przekrojowym priorytetem w każdym obszarze polityki powinna być w szczególności walka z dyskryminacją i antycyganizmem, stanowiąca uzupełnienie podejścia integracyjnego.- Ten wspólny cel powinien zapewnić, aby Romowie mieli faktyczny dostęp do sprawiedliwości gospodarczej i społecznej oraz równe szanse;
- ✓ *promowanie udziału przez wzmocnienie pozycji, współpracę i zaufanie:* należy zapewnić znaczący udział Romów na wszystkich etapach kształtowania polityki. Należy promować zaangażowanie polityczne, gospodarcze i kulturalne Romów wraz z poczuciem przynależności jako pełnoprawnych członków społeczeństwa. Podczas budowania współpracy i zaufania między zainteresowanymi stronami oraz między społecznościami Romów a innymi społecznościami należy zapewnić wzmocnienie pozycji i budowanie zdolności Romów, społeczeństwa obywatelskiego i organów publicznych;
- ✓ *odzwierciedlenie różnorodności wśród Romów:* państwa członkowskie powinny zapewnić, aby ich strategiczne ramy obejmowały wszystkich Romów na ich terytorium oraz odzwierciedlały potrzeby różnych grup poprzez podejście intersekcyjne. Powinny one pamiętać, że różne aspekty tożsamości mogą w połączeniu ze sobą nasilać dyskryminację. Państwa członkowskie powinny określić cele ilościowe lub jakościowe, aby zapewnić odzwierciedlanie różnorodności pod względem wieku, płci, orientacji seksualnej, mobilności i innych cech osobowych;
- ✓ *łączenie głównego nurtu i ukierunkowanego, jednoznacznego, ale niewykluczającego podejścia do Romów*²⁵: krajowe strategiczne ramy dotyczące Romów powinny łączyć w sobie włączanie w główny nurt z ukierunkowanym, jednoznacznym, ale niewykluczającym podejściem, zapewniając, aby podstawowe usługi były dostępne dla wszystkich oraz zapewniając dodatkowe, ukierunkowane wsparcie w celu promowania skutecznego równego dostępu Romów do praw i usług. Ramy te powinny pełnić rolę instrumentów planowania wykorzystania krajowych i unijnych środków na działania na rzecz Romów oraz integracyjne reformy głównego nurtu;
- ✓ *-usprawnienia w zakresie określania celów, gromadzenia danych, monitorowania i sprawozdawczości:* działania na rzecz realizacji głównych celów na szczeblu UE- oraz odpowiadających im krajowych założeń ilościowych lub jakościowych mogą przyczynić się do osiągnięcia rzeczywistych postępów, jeżeli chodzi o równouprawnienie, włączenie społeczne i udział Romów. Należy regularnie gromadzić dane, które zostaną wykorzystane

²⁵ Zob. [wspólne podstawowe zasady integracji](#). Zasada nr 2 (ukierunkowane, jednoznaczne lecz niewykluczające podejście) „oznacza skoncentrowanie się na ludności romskiej jako na grupie docelowej, lecz bez wyłączenia innych osób, które znajdują się w podobnej sytuacji społeczno-ekonomicznej”. Zasada nr 4 (ukierunkowanie na główny nurt) odnosi się do celu, jakim jest „włączenie Romów w główny nurt społeczeństwa (główne instytucje edukacyjne, główny nurt zatrudnienia i mieszkalnictwa). Tam, gdzie wciąż istnieje częściowa lub całkowita segregacja w zakresie edukacji i mieszkań, strategie polityczne integracji Romów muszą dążyć do jej przezwyciężenia. Należy unikać rozwoju sztucznych i oddzielnych »romskich« rynków pracy”.

do celów sprawozdawczości i monitorowania, zwiększyć przejrzystość i odpowiedzialność oraz promować transfer polityki i uczenie się²⁶.

Po drugie, przy wdrażaniu wspólnych elementów, korzystaniu z doświadczeń zebranych w toku wdrażania bieżących ram oraz podejmowaniu działań następnych w związku z szeroko zakrojonymi konsultacjami²⁷ przeprowadzonymi w ciągu ostatnich dwóch lat Komisja zachęca wszystkie państwa członkowskie do **uwzględnienia w swoich krajowych strategicznych ramach dotyczących Romów co najmniej następujących zobowiązań:**

---

²⁶ Jeżeli chodzi o podejście do gromadzenia danych w oparciu o prawa człowieka--, zachęca się organy krajowe do zapoznania się z [„Europejskim podręcznikiem danych o równości” \(zmieniona wersja z 2016 r.\)](#), [„Wytocznymi w sprawie usprawnienia procesu gromadzenia i wykorzystania danych na temat równości” \(2018 r.\)](#) oraz [„Gromadzeniem danych w dziedzinie etniczności” \(2017 r.\)](#). Zachęca się państwa członkowskie do przeznaczenia na takie gromadzenie danych niezbędnych zasobów oraz do skorzystania ze wsparcia ze strony FRA w celu wzmocnienia swoich zdolności w tym zakresie.

²⁷ Zob. dokument towarzyszący SWD(2020) 530 final.

W **krajowych ramach strategicznych** należy określić:

- a) krajowe scenariusze odniesienia oraz założenia w realizacji unijnych celów i założeń w oparciu o kompleksową ocenę potrzeb;
- b) założenia i środki dotyczące poszczególnych grup (romskie dzieci, kobiety, młodzież, osoby starsze lub Romowie z niepełnosprawnościami, Romowie przemieszczający się w UE, Romowie będący obywatelami państw trzecich lub bezpaństwową populacją pochodzenia romskiego---), aby odzwierciedlić różnorodność wśród Romów, w tym środki uwzględniające aspekt płci oraz uwzględniające dzieci/wiek;
- c) środki mające na celu rozwiązanie problemu antycyganizmu i dyskryminacji (np. za pośrednictwem krajowych planów działania przeciwko rasizmowi-);
- d) środki mające na celu zapewnienie włączenia społeczno-ekonomicznego zmarginalizowanych Romów, w szczególności w obszarach edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej i mieszkalnictwa;
- e) połączenie środków ukierunkowanych ze środkami ogólnymi, z uwzględnieniem szczególnych lokalnych wyzwań oraz wyraźnym odniesieniem do barier uniemożliwiających Romom równy dostęp do głównych strategii politycznych²⁸;
- f) specjalny budżet na wdrażanie i monitorowanie²⁹, w którym zostanie w pełni wykorzystany kapitał na innowacje społeczne i kapitał prywatny;
- g) mechanizmy sprawozdawczości w odniesieniu do postępów w realizacji wyznaczonych celów, a także mechanizmy ich monitorowania i oceny;
- h) system istotnych z punktu widzenia polityki konsultacji-- oraz współpracy z Romami i społeczeństwem obywatelskim wspierającym Romów, ministerstwami sektorowymi, organami ds. równości, innymi krajowymi instytucjami praw człowieka oraz innymi zainteresowanymi stronami; oraz
- i) budowanie zdolności w celu promowania aktywnego udziału społeczeństwa obywatelskiego na wszystkich etapach tworzenia polityki oraz zapewnienie jego zaangażowania w procesy realizowane w ramach krajowych i unijnych platform--³⁰.

Krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów powinny:

- a) otrzymać uprawnienia, wystarczające środki oraz personel, aby zapewnić stałą koordynację i monitorowanie; oraz
- b) przedstawiać regularne sprawozdania z postępów i uczestniczyć w głównej działalności zarządzanej przez Komisję sieci krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów³¹.

Po trzecie, poza tymi wspólnymi elementami i minimalnymi zobowiązaniami istotne mogą być dodatkowe krajowe działania **stosowne do specyficznych kontekstów krajowych**. Wyzwania w zakresie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów różnią się w zależności od liczebności populacji Romów i odsetka, jaki stanowią w populacji ogólnej, oraz szerszego

²⁸ We [wspólnych podstawowych zasadach](#) integracji Romów przedstawiono ramy udanego opracowywania i wdrażania działań mających na celu integrację Romów. Zasady nr 2 i 4 odnoszą się do łączenia środków ukierunkowanych ze środkami ogólnymi.

²⁹ Państwa członkowskie planujące w ramach EFS+ cel szczegółowy dotyczący promowania integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie, muszą spełnić wszystkie wymogi określone w załączniku IV do [wniosku Komisji w sprawie rozporządzenia ustanawiającego wspólne przepisy na lata 2021–2027](#), dotyczące tematycznego warunku podstawowego dla krajowych ram strategicznych odnoszących się do Romów. Na potrzeby równości i włączenia Romów można wykorzystać kilka innych unijnych instrumentów finansowania, takich jak fundusze polityki spójności.

³⁰ Platformy te łączą podmioty rządowe oraz podmioty społeczeństwa obywatelskiego. Ich celem jest pobudzenie współpracy i wymiany doświadczeń w zakresie udanego włączenia Romów.

³¹ Sieć krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów utworzono już w latach 2011–2020, co umożliwiło wymianę informacji i doświadczeń między państwami członkowskimi na szczeblu europejskim.

kontekstu ekonomicznego i dziedziczenia wykluczenia i dyskryminacji. Różnią się one także w zależności od tego, gdzie i jak żyją Romowie (obszary wiejskie, obszary miejskie, przemieszczanie się, obszary, na których występuje segregacja), a także od poszczególnych aspektów takich jak ponadnarodowa mobilność, migracja lub kwestie związane z dokumentami stanu cywilnego. Te różne wyzwania można odzwierciedlić w krajowych strategicznych ramach dotyczących Romów, które będą miały różne cele, różne poziomy inwestycji oraz różne rodzaje rozwiązań politycznych. W zależności od kontekstu krajowego (np. możliwości w zakresie gromadzenia danych, wykorzystywanie ukierunkowanego finansowania unijnego lub finansowania unijnego głównego nurtu, względna wielkość i specyficzne potrzeby danej społeczności romskiej) Komisja wzywa **państwa członkowskie do podjęcia dodatkowych zobowiązań** opisanych poniżej.

W krajowych ramach strategicznych należy także określić:

- a) ilościowe i jakościowe założenia krajowe dla wszystkich siedmiu celów UE oraz związanych z nimi założeń (w zależności od dostępności danych);
- b) w jaki sposób zostaną zainwestowane unijne i krajowe fundusze oraz instrumenty finansowe na rzecz Romów; oraz
- c) w jaki sposób instytucjonalne lub administracyjne reformy przyczynią się do równości i włączenia.

Krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów powinny także przeprowadzać przegląd śródkresowy i ocenę krajowych strategicznych ram.

Po czwarte, tam, gdzie Romowie stanowią znaczny odsetek ludności (tj. znaczenie wyższe niż 1 %) ³², promowanie ich równości i włączenia jest istotnie nie tylko pod względem praw podstawowych, ale także ze względów czysto gospodarczych. W państwach, w których odsetek Romów jest większy, grupa ta stanowi rosnącą część ludności w wieku szkolnym i przyszłej siły roboczej. Postęp w zakresie włączenia społecznego i gospodarczego Romów może przyczynić się do ograniczenia niedoboru siły roboczej i niedoboru kwalifikacji w czasach niekorzystnych trendów demograficznych oraz do zmniejszenia wydatków socjalnych. Inwestycje w lepszą edukację i podnoszenie kwalifikacji wykluczonej uprzednio siły roboczej mogą mieć pozytywny wpływ na wzrost wydajności. Zapewnienie, by Romowie mogli wykorzystywać swój potencjał w celu wnoszenia ogólnego wkładu na rzecz gospodarki i społeczeństwa przyczyni się do osiągnięcia lepszych wyników społecznych i gospodarczych dla wszystkich.

Uzasadnia to konieczność podjęcia bardziej intensywnych zobowiązań oraz unijnego wsparcia, w szczególności wykorzystania unijnych funduszy zarówno na ukierunkowane działania, jak i na reformy głównego nurtu sprzyjające włączeniu społecznemu. W tym względzie wzywa się państwa członkowskie o licznej społeczności romskiej do wykorzystania w pełni proponowanego celu szczegółowego EFS+ dotyczącego promowania integracji społeczno-gospodarczej społeczności marginalizowanych, takich jak Romowie. Państwa te zachęca się także do większego zaangażowania w zapewnienia, aby dostępne fundusze faktycznie były wykorzystywane na rzecz Romów. Wymaga to także gromadzenia danych zdezagregowanych w podziale ze względu na pochodzenie etniczne oraz płeć w celu wspierania opracowywania polityk, ich monitorowania oraz dokonywania ich przeglądów.

W związku z tym oprócz minimalnych zobowiązań oraz zobowiązań wynikających z kontekstu krajowego Komisja wzywa **państwa członkowskie o licznej społeczności romskiej do uwzględnienia w swoich krajowych strategicznych ramach dotyczących Romów bardziej ambitnych zobowiązań.**

W krajowych ramach strategicznych należy także:

- a) przedstawić plan lub wyznaczyć środki na rzecz zapobiegania antycyganizmowi, dyskryminacji, segregacji w edukacji i mieszkalnictwie, uprzedzeniom i stereotypom dotyczącym Romów (w tym w internecie) oraz zwalczania tych zjawisk;-
- b) uwzględnić problematykę równości i integracji Romów na szczeblu regionalnym i lokalnym; oraz
- c) określić, w jaki sposób zostaną zainwestowane unijne i krajowe fundusze oraz instrumenty finansowe na reformę polityczną głównego nurtu sprzyjającą włączeniu społecznemu oraz na ukierunkowane działania.

³² Duże społeczności romskie są obecne w czterech państwach UE (w Bułgarii: 9,94 %, Rumunii: 9,02 %, na Słowacji: 8,63 %, na Węgrzech: 7,49 %). W Czechach żyje mniejsza społeczność romska (1,90 %), tak samo jak w Grecji (1,63 %) i Hiszpanii (1,55 %). Zob. [Szacunki Rady Europy na 2012 r.](#)

Należy wzmacniać rolę krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów, tak aby mogły one:

- a) liczyć na specjalny zespół i mandat instytucjonalny, który zapewni ciężar polityczny, skuteczną koordynację międzysektorową oraz uwzględnienie problematyki równości i integracji Romów na szczeblu regionalnym i lokalnym;
- b) być zaangażowane (przez instytucje zarządzające funduszami UE) w koordynację międzyrządowych dyskusji na temat dystrybucji unijnych funduszy na rzecz Romów oraz w systematyczne monitorowanie ich wykorzystania (np. przez komitety monitorujące, badania skutków włączenia Romów);
- c) zapewnić krajowe konsultacje i dialog, które wzmocnią pozycję Romów (w szczególności osób młodych i kobiet); oraz
- d) zapewnić, aby publiczne polityki i usługi powszechne skutecznie docierały do Romów, w tym do Romów mieszkających na oddalonych obszarach wiejskich (np. środki nadzwyczajne i średnioterminowe w czasach kryzysu, reformy ustawodawcze, planowanie polityk w odniesieniu do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej, mieszkalnictwa i innych obszarów społeczno-ekonomicznego włączenia, usługi społeczne, transport, systemy płacy minimalnej oraz prawodawstwo w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji).--

Ponadto zaleca się, aby przy opracowywaniu i wdrażaniu krajowych strategicznych ram dotyczących Romów państwa członkowskie uwzględniły **wspólne podstawowe zasady integracji Romów**³³. W załączniku 1³⁴ zapewniono dodatkowe **wytyczne dotyczące planowania i wdrażania polityk** podczas zwalczania antycyganizmu i wielopokoleniowego ubóstwa³⁵, promowania udziału i wzmacniania pozycji Romów, odzwierciedlania różnorodności wśród Romów oraz łączenia ukierunkowanych podejść z podejściami ogólnymi. W załączniku tym określono także wytyczne dotyczące tego, jak można lepiej **reagować na pojawiające się wyzwania**, np. jeżeli chodzi o zaradzenie nieproporcjonalnemu wpływowi na Romów kryzysów takich jak pandemia COVID-19, zapewnienie włączenia cyfrowego oraz zapewnianie sprawiedliwości środowiskowej. Ponadto przedstawiono w nim także wytyczne dotyczące promowania (świadomości na temat) romskiej sztuki, historii i kultury oraz innowacji społecznych i eksperymentów politycznych.

Komisja będzie wspierać państwa członkowskie w opracowywaniu i wdrażaniu ich krajowych strategicznych ram dotyczących Romów nie tylko za pomocą wsparcia finansowego i środków koordynacji, takich jak wzajemne uczenie się lub budowanie zdolności, ale także poprzez wsparcie metodyczne³⁶ i pomoc ze strony programu wspierania reform strukturalnych na rzecz

³³ [Wspólne podstawowe zasady](#).

³⁴ W załączniku 1 wykorzystano doświadczenia z oceny unijnych ram, [wkład z trzech opinii biegłych oraz stanowisk społeczeństwa obywatelskiego, które ukształtowały refleksje na temat polityk na rzecz Romów po 2020 r.](#), a także wiedzę ekspercką służb Komisji.

³⁵ W ramach trwającego projektu Komisji, który ma zostać zakończony do końca 2020 r., przeprowadza się analizę pierwotnych przyczyn dziedziczenia ubóstwa i wykluczenia przekazywanego z pokolenia na pokolenie, a także przedstawia się możliwe środki, za pomocą których można zaradzić tym problemom. W ramach innego trwającego projektu realizowanego wspólnie przez Komisję i Agencję Praw Podstawowych zostaną przeanalizowane dane dotyczące spostrzeżeń odnoszących się do powiązań między dyskryminacją a podatnością na zagrożenia w Europie na szczeblu niższym od krajowego, znaczenie dyskryminacji we względnym zagrożeniu wykluczeniem społeczno-ekonomicznym, a także kwestia tego, czy pandemia COVID-19 dotknęła w większym stopniu Romów w szczególnych kontekstach terytorialnych oraz czy byli oni nią w większym stopniu zagrożeni. Ustalenia te mogą stanowić podstawę wyczerpujących działań odnoszących się zarówno do niekorzystnej sytuacji społeczno-ekonomicznej, jak i do dyskryminacji.

³⁶ W szczególności ze strony Wspólnego Centrum Badawczego Komisji, jeżeli chodzi o randomizowane oceny skutków wybranych ukierunkowanych lub ogólnych interwencji przewodnich, ale także ze strony Agencji Praw Podstawowych, jeżeli chodzi o ocenę stosowania przewidzianych środków.

opracowywania systemów monitorowania i oceny³⁷. Państwa członkowskie mogą także uzyskać wsparcie ze strony FRA, organów ds. równości i innych krajowych instytucji praw człowieka oraz krajowych urzędów statystycznych w celu zapewnienia/poprawy zdolności w zakresie regularnego gromadzenia danych na szczeblu krajowym³⁸. Wsparcie UE będzie modulowane według poziomu zobowiązań państw członkowskich.

III.2 Sprawozdawczość i monitorowanie krajowych działań oraz postępów w realizacji celów

Aby zapewnić bardziej skuteczne gromadzenie danych oraz sprawozdawczość i monitorowanie dotyczące postępów w zakresie realizacji zarówno założeń na szczeblu UE, jak i założeń krajowych zaproponowanych powyżej, Komisja po raz pierwszy proponuje zastosowanie **zestawu wskaźników** (zob. załącznik 2). Byłoby to bardzo wartościowe z punktu widzenia wzajemnego uczenia się między państwami członkowskimi. Zestaw ten został opracowany przez grupę roboczą ds. wskaźników i sprawozdawczości dotyczących Romów koordynowaną przez FRA z udziałem krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów, krajowych urzędów statystycznych oraz Komisji. Umożliwi to także sprawozdawczość na temat środków określonych w proponowanym zaleceniu Rady.

Sprawozdawczość i monitorowanie krajowych działań będą odbywać się zarówno na szczeblu UE, jak i na szczeblu krajowym. **W 2022 r. Komisja podsumuje krajowe strategiczne ramy dotyczące Romów**, oceni zobowiązania podjęte przez państwa członkowskie oraz zapewni wytyczne w przypadku potrzeby dokonania jakichkolwiek usprawnień.

Wzywa się państwa członkowskie do przedkładania sprawozdań na temat wdrażania krajowych strategicznych ram dotyczących Romów co dwa lata począwszy od 2023 r., w tym na temat środków mających na celu promowanie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału, a także przy pełnym zastosowaniu zestawu wskaźników. Sprawozdawczość powinna koncentrować się na wywiązywaniu się z zobowiązań określonych w ramach krajowych, w tym w stosownych przypadkach na realizacji krajowych założeń. Sprawozdania te powinny być upubliczniane, aby zwiększyć przejrzystość i promować doskonalenie polityki. Ramy strategiczne oraz zakończone sprawozdania należy również omawiać na forum parlamentów narodowych.

Komisja występuje do FRA o przeprowadzanie **regularnych badań wśród Romów** w czteroletnich cyklach począwszy od 2020 r., aby zapewnić niezbędny punkt odniesienia oraz średnio- i długoterminowe dane w celu mierzenia zmian³⁹. Komisja zwraca się do FRA także o wsparcie dla państw członkowskich w zakresie gromadzenia danych i sprawozdawczości, w tym za pośrednictwem grupy roboczej ds. wskaźników i sprawozdawczości dotyczących Romów, oraz o wkład w monitorowanie i analizowanie przez Komisję krajowych postępów.

Krajowe sprawozdania posłużą, wraz z wkładem w postaci danych otrzymanych od społeczeństwa obywatelskiego i danych FRA, za podstawę **okresowych sprawozdań z monitorowania** wydawanych przez Komisję raz na dwa lata. Komisja przeprowadzi także **ocenę** śródkresową i ocenę *ex post* unijnych ram strategicznych dotyczących Romów.

³⁷ Na przykład Rumunia otrzymuje obecnie wsparcie techniczne w ramach programu wspierania reform strukturalnych na rzecz opracowania systemu monitorowania i oceny dotyczącego wdrażania strategii na rzecz integracji Romów.

³⁸ Aby ustanowić zasadę samoidentyfikacji w zakresie gromadzenia danych w oparciu o pojedyncze osoby-, np. spis, badania na szeroką skalę- i w stosownych przypadkach dane administracyjne.

³⁹ W 2021 r. badanie zostanie rozszerzone o Serbię i Macedonię Północną.

IV. DZIAŁANIA UE

Państwa członkowskie są kluczowymi podmiotami, które umożliwiają dokonanie rzeczywistych zmian na rzecz Romów. Działania oraz wsparcie UE będą stanowić uzupełnienie krajowych działań służących promowaniu postępów w realizacji unijnych celów i założeń do 2030 r.

IV.1. Egzekwowanie przepisów UE

Podstawę działań mających na celu zwalczanie antycyganizmu i dyskryminacji Romów stanowią ustalone unijne ramy prawne, w tym ogólne zasady niedyskryminacji i równości ustanowione w Traktatach i potwierdzone w Karcie praw podstawowych Unii Europejskiej⁴⁰, a także w dyrektywie w sprawie równości rasowej⁴¹ i decyzji ramowej Rady w sprawie zwalczania rasizmu i ksenofobii⁴². Jak podkreślono w unijnym planie działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025, kompleksowy system ochrony przed dyskryminacją wymaga przede wszystkim skutecznego wykonywania ram prawnych, dzięki czemu poszczególne prawa i obowiązki będą przestrzegane w praktyce. Skutki tych działań będą wykraczać poza społeczności romskie, ale to właśnie te społeczności odniosą z nich bezpośrednie korzyści.

Komisja będzie w dalszym ciągu monitorować i egzekwować stosowanie **dyrektywy w sprawie równości rasowej**, badając systematyczną dyskryminację i uruchamiając, w stosownych przypadkach, postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, aby doprowadzić do wprowadzenia zmian w krajowych przepisach i politykach. W ostatnich latach położono szczególny nacisk na problem dyskryminacji romskich dzieci w edukacji. Komisja zapewni wytyczne oraz szkolenia, a także zaoferuje wsparcie finansowe na gromadzenie danych dotyczących równości oraz na skuteczne wdrażanie i egzekwowanie dyrektywy, w tym poprzez reprezentowanie interesów ofiar. Jak ogłoszono w unijnym planie działania przeciwko rasizmowi, w 2021 r. Komisja przedstawi sprawozdanie z zastosowania dyrektywy⁴³, a do 2022 r. przygotuje działania następcze w postaci ewentualnego ustawodawstwa. Ponadto Komisja będzie w dalszym ciągu wspierać prace organów ds. równości, które przyznają wysoki priorytet w swojej pracy⁴⁴ dążeniu do poprawy sytuacji i doświadczeń Romów. Komisja będzie monitorować wdrażanie swojego zalecenia w sprawie norm dotyczących organów ds. równości⁴⁵. W sprawozdaniu w 2021 r. istotnym tematem będzie rola i niezależność organów ds. równości oraz ewentualna potrzeba nowego ustawodawstwa celem wzmocnienia roli tych organów.

Komisja będzie także kontynuować swoje prace na rzecz zapobiegania rasizmowi i ksenofobii oraz zwalczania tych zjawisk, w szczególności przez wzmocnienie rejestrowania i zgłaszania przestępstw z nienawiści przy wsparciu ze strony FRA, udoskonali strategie dotyczące szkoleń z zakresu egzekwowania prawa oraz zwiększy wsparcie dla ofiar przestępstw z nienawiści. Według FRA⁴⁶ duży odsetek Romów (30 % respondentów pochodzenia romskiego) doświadcza nękania z nienawiści. Komisja potwierdza swoje zobowiązanie do zapewnienia pełnej

⁴⁰ Zob. w szczególności art. 2 i art. 3 ust. 3 Traktatu UE ([TUE](#)), art. 8, 10, 19 i art. 67 ust. 3 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej ([TFUE](#)) oraz art. 20 i 21 [Karty](#).

⁴¹ [2000/43/WE](#).

⁴² [2008/913/WSiSW](#).

⁴³ Sprawozdanie będzie obejmowało także zastosowanie [dyrektywy Rady 2000/78/WE z dnia 27 listopada 2000 r. ustanawiającej ogólne warunki ramowe równego traktowania w zakresie zatrudnienia i pracy \(Dz.U. L 303 z 2.12.2000, s. 16\)](#).

⁴⁴ Equinet, 28 lipca 2020 r.: [„Integracja Romów i Trawelerów: w kierunku nowych ram UE, wyciąganie wniosków z prac organów ds. równości”](#).

⁴⁵ [C\(2018\) 3850 final](#).

⁴⁶ FRA (2017), Second European Minorities and Discrimination Survey [Drugie badanie dotyczące europejskich mniejszości i dyskryminacji].

i prawidłowej transpozycji i wdrożenia **decyzji ramowej Rady w sprawie zwalczania rasizmu i ksenofobii** oraz w stosownych przypadkach do uruchomienia postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego⁴⁷. Warunkiem wstępnym walki z antycyganizmem jest pełna i poprawna transpozycja norm minimalnych określonych w odniesieniu do kryminalizacji nawoływania do nienawiści, negowania, aprobowania lub pomniejszania holocaustu do przepisów państw członkowskich. Podobnie jak inne osoby należące do mniejszości etnicznych lub rasowych Romowie doświadczają nawoływania do nienawiści w internecie, a antycyganizm stanowi jeden z najczęściej zgłaszanych powodów nawoływania do nienawiści. Komisja będzie nadal współpracować z przedsiębiorstwami informatycznymi w celu zwalczania nielegalnego nawoływania do nienawiści w internecie oraz rozszerzenia starań na inne platformy mediów społecznościowych⁴⁸. Uzupełnieniem decyzji ramowej jest dyrektywa o prawach ofiar⁴⁹, której celem jest między innymi zapewnienie sprawiedliwości, ochrony i wsparcia ofiarom przestępstw z nienawiści i nawoływania do nienawiści. Strategia UE w zakresie praw ofiar (2020–2025) odnosi się do szczególnych potrzeb ofiar przestępstw z nienawiści, w tym Romów⁵⁰.

IV.2. Włączenie równouprawnienia Romów w główny nurt unijnych inicjatyw politycznych i uruchamianie środków unijnych na rzecz Romów⁵¹

Uwzględnienie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów w głównym nurcie wszystkich istotnych inicjatyw Komisji będzie mieć zasadnicze znaczenie dla osiągnięcia celów określonych w niniejszych ramach strategicznych. Uwzględnienie aspektu równości na etapie opracowywania strategii dotyczących różnych kwestii, takich jak włączenie społeczno-ekonomiczne, sztuczna inteligencja, Zielony Ład, włączenie cyfrowe, przeciwdziałanie nawoływaniu do nienawiści, polityki migracyjne, oznacza również zapewnienie, aby unijne i krajowe strategie **służyły wszystkim Romom**. W ramach swojej działalności na rzecz promocji równouprawnienia dla wszystkich i równości we wszystkich jej aspektach wewnętrzna grupa zadaniowa Komisji ds. równości będzie dążyć do zapewnienia, by walka z dyskryminacją ze względu na pochodzenie rasowe lub etniczne i jej krzyżowanie się z innymi podstawami dyskryminacji zostały włączone do **wszystkich unijnych strategii politycznych, przepisów oraz programów finansowania**. Podczas wdrażania unijnego planu działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025 zawsze będzie brana pod uwagę perspektywa Romów. Wytyczne i szkolenia dotyczące włączania w główny nurt będą zapewniać wsparcie wszystkim podmiotom zaangażowanym w uwzględnianie aspektu równości na każdym etapie unijnych interwencji, a w całym cyklu polityki Komisji promowane będą bardziej aktywne konsultacje z organizacjami reprezentującymi Romów.

Wewnętrzna **grupa zadaniowa Komisji ds. Romów⁵²** będzie nadal angażować różne służby Komisji na różnych szczeblach w zasadniczych obszarach priorytetowych takich jak skuteczne wykorzystanie środków unijnych w celu promowania równouprawnienia i włączenia społecznego Romów.

⁴⁷ Unijny plan działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025, [COM\(2020\) 565 final](#).

⁴⁸ Zob. prace nad [Kodeksem postępowania w zakresie zwalczania nielegalnego nawoływania do nienawiści w internecie, C\(2018\) 1177 final](#).

⁴⁹ 2012/29/UE.

⁵⁰ [COM\(2020\) 258 final](#).

⁵¹ Więcej informacji na temat odpowiednich głównych unijnych inicjatyw politycznych i wykorzystania środków unijnych można znaleźć w załączniku 3 do dokumentu roboczego służb Komisji.

⁵² Utworzona w 2010 r. i składająca się z przedstawicieli DG JUST, EMPL, EAC, SANTE, NEAR, HOME, REGIO i AGRI.

W ramach **Next Generation EU** nowy Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności będzie wspierał inwestycje i reformy niezbędne do trwałej odbudowy oraz odporność gospodarczą i społeczną, a także spójność. Aby uzyskać wsparcie, państwa członkowskie będą musiały sporządzić plany odbudowy i zwiększania odporności uwzględniające gospodarcze i społeczne skutki kryzysu, transformację cyfrową i ekologiczną oraz właściwe priorytety określone w zaleceniach dla poszczególnych krajów w ramach europejskiego semestru. Wsparcie to umożliwi państwom członkowskim promowanie integracji grup zmarginalizowanych, w tym Romów i innych osób należących do mniejszości rasowych lub etnicznych. We wnioskach Komisji dotyczących **wieloletnich ram finansowych** promuje się włączenie społeczne Romów oraz walkę z dyskryminacją, w szczególności za pośrednictwem Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR) oraz Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW). W 2019 r. Komisja podkreśliła znaczenie włączenia społecznego Romów w kilku sprawozdaniach krajowych⁵³ w ramach **europejskiego semestru**; należy je odzwierciedlić i uwzględnić w programach na lata 2021–2027.

We wnioskach Komisji w sprawie **wspólnych przepisów, rozporządzenia w sprawie EFS+, EFRR i EFRROW**⁵⁴:

- ✓ przewidziano wsparcie finansowe na rzecz wdrażania krajowych strategicznych ram i środków dotyczących Romów, w tym działań w zakresie potencjału ludzkiego, infrastruktury i budowania zdolności;
- ✓ przewidziano, że wszystkie programy mają wspierać równe szanse dla wszystkich, wykluczając dyskryminację ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, na wszystkich etapach przygotowania, realizacji, monitorowania i oceny;
- ✓ zobowiązano do spełnienia tematycznych (krajowe strategiczne ramy polityczne dotyczące Romów, krajowe strategiczne ramy polityczne na rzecz włączenia społecznego oraz ograniczania ubóstwa) i horyzontalnych (Karta praw podstawowych) warunków podstawowych w okresie 2021–2027;
- ✓ zobowiązano do przeznaczenia co najmniej 25 % środków z EFS+ na wsparcie włączenia społecznego przy jednoczesnym zapewnieniu, by minimalna kwota trafiła do najbardziej potrzebujących; oraz
- ✓ podkreślono „zasadę partnerstwa”, tj. zaangażowanie wszystkich istotnych zainteresowanych stron, w tym organów zajmujących się włączeniem społecznym, niedyskryminacją i prawami podstawowymi, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, w przygotowanie i wdrażanie programów i umów partnerstwa oraz w prace komitetów monitorujących.

Biorąc pod uwagę, że budżet UE w przeważającej części realizują państwa członkowskie w ramach zarządzania dzielonego, odgrywają one kluczową rolę w opracowywaniu polityk publicznych i maksymalizacji wykorzystania programów finansowania w celu wsparcia Romów. W związku z tym Komisja wzywa państwa członkowskie do skierowania środków z wieloletnich ram finansowych (WRF) na lata 2021–2027 i Next Generation EU na działania na rzecz sprostania wyzwaniom i zaspokojenia potrzeb Romów, aby wdrożyć zobowiązania podjęte w krajowych strategicznych ramach dotyczących Romów. Komisja będzie dążyć do zapewnienia właściwego uwzględnienia wyzwań specyficznych dla poszczególnych państw określonych w ramach europejskiego semestru w przyszłych umowach partnerstwa oraz wdrażania środków promujących równouprawnienie i włączenie społeczne za pośrednictwem

⁵³ Zob. [sprawozdania krajowe](#) dotyczące BG, CZ, ES, HU, RO, SK i w szczególności załącznik D do tych sprawozdań.

⁵⁴ [COM\(2018\) 375 final](#), [COM\(2018\) 382 final](#), [COM\(2018\) 392 final](#).

programów operacyjnych. Komisja będzie uważnie monitorować, czy takie państwa członkowskie wdrożyły podwójną strategię polegającą z jednej strony na zapewnieniu integracyjnych usług, a z drugiej strony na zapewnieniu ukierunkowanych programów dla zmarginalizowanych społeczności romskich, i czy znajduje ona odzwierciedlenie w dokumentach programowych na lata 2021–2027. Warunki podstawowe mające zastosowanie do konkretnych unijnych środków na lata 2021–2027 zaproponowane przez Komisję mają na celu zapewnienie poszanowania praw podstawowych, a także równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów.

W celu zwiększenia skuteczności i efektywności interwencji związanych z Romami Komisja będzie wspierać transnarodowe uczenie się dotyczące zarówno kwestii polityki, jak i finansowania, takie jak sieć EURoma⁵⁵ tworzona przez instytucje zarządzające i krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów.

Program InvestEU⁵⁶ w ramach segmentu „inwestycje społeczne i umiejętności” może również przyczynić się do włączenia społeczno-ekonomicznego grup zmarginalizowanych, w tym Romów. Cel ten można osiągnąć poprzez innowacyjne podejścia do finansowania, takie jak obligacje społeczne i projekty ukierunkowane na rezultaty, w tym w drodze łączenia środków z unijnymi dotacjami lub instrumentami finansowymi z programów sektorowych lub połączenie różnych źródeł finansowania unijnego. Komisja wdroży ukierunkowane inicjatywy pilotażowe w celu przetestowania i przedstawienia podejść roboczych do konkretnych aspektów włączenia (mieszkalnictwo, zatrudnienie, zabezpieczenie społeczne) za pośrednictwem zastosowania innowacyjnych podejść do finansowania, które można kontynuować/rozszerzyć lub powielać w ramach większych programów na szczeblu krajowym lub unijnym. Przy pomocy Instrumentu Wsparcia Technicznego państwa członkowskie będą mogły zwracać się o wsparcie techniczne przy włączaniu aspektu równości Romów do procesów decyzyjnych i reform.

IV.3. Działania i wsparcie UE na rzecz promowania udziału, włączenia społecznego i różnorodności Romów

W unijnym planie działania przeciwko rasizmowi na lata 2020–2025 Komisja zobowiązała się dawać przykład jako instytucja przez podejmowanie kroków mających na celu znaczącą **poprawę reprezentatywności personelu Komisji poprzez środki ukierunkowane na rekrutację i selekcję**. Podczas realizacji tych działań Komisja zapewni, by miały one zastosowanie do Romów. Komisja zachęca pozostałe instytucje Unii do podejmowania działań na rzecz promowania różnorodności i włączenia w swoich miejscach pracy.

Komisja zamierza organizować regularne spotkania z przedstawicielami państw członkowskich⁵⁷ oraz **społeczeństwa obywatelskiego na szczeblu unijnym i organizacji międzynarodowych**, charakteryzujące się silniejszym mandatem w zakresie wzajemnego uczenia się. Zapewni również regularne dyskusje zainteresowanych stron. Komisja będzie nadal organizować spotkania w sprawie **polityki spójności** z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego („zorganizowany dialog”) w latach 2021–2027. Będzie organizować zamknięte spotkania poświęcone dialogowi z romskimi organizacjami społeczeństwa obywatelskiego dotyczące rozwoju polityki spójności.

⁵⁵ W 2007 r. [sieć](#) tę uruchomiła hiszpańska instytucja zarządzająca EFS.

⁵⁶ Program InvestEU (2021–2027), zob. również załącznik 3 dokumentu roboczego służb Komisji.

⁵⁷ W kontekście sieci krajowych punktów kontaktowych ds. integracji Romów.

Zgodnie z propozycją Parlamentu Europejskiego⁵⁸ Komisja rozpocznie nowy cykl budowania zdolności romskiego społeczeństwa obywatelskiego, aby umożliwić **skoordynowane niezależne monitorowanie i składanie sprawozdań przez społeczeństwo obywatelskie**, opierając się na wnioskach z projektu [Roma Civil Monitor](#) (2017–2020).-- Planuje się przedkładanie skoordynowanych niezależnych sprawozdań z monitorowania przez społeczeństwo obywatelskie w dwuletnich cyklach począwszy od 2022 r.

Komisja będzie dążyć do maksymalizacji wpływu **platformy europejskiej na rzecz integracji Romów**⁵⁹, skupiającej przedstawicieli krajowych rządów, UE, organizacji międzynarodowych i romskiego społeczeństwa obywatelskiego, która ma na celu przyczynianie się do podejmowania współpracy oraz wymiany doświadczeń. Będzie organizować tematyczne, krajowe i regionalne przeglądy krajowych ram strategicznych na podstawie ustaleń z projektu monitorowania przez romskie społeczeństwo obywatelskie i krajowych sprawozdań z monitorowania.

Poprzez finansowanie krajowych platform na rzecz integracji Romów Komisja będzie promować ich zmiany⁶⁰, w szczególności dzięki zwiększeniu ich reprezentatywności dla całej społeczności romskiej w danym państwie. Należy rozszerzyć je na nowe zainteresowane strony (np. organizacje zajmujące się prawami dzieci, sektor prywatny), aby zapewnić nowe możliwości uczenia się, wykorzystać potencjał innowacji społecznych, zmienić mentalność i doprowadzić do trwałych przemian społecznych. Aby zachęcić do **aktywnego zaangażowania Romów, szczególnie kobiet i młodzieży**, należy wybrać przedstawiciela platformy, by zapewnić transnarodowe tworzenie sieci kontaktów między krajowymi i europejskimi platformami na rzecz integracji Romów, natomiast młodzieży romskiej należy zaoferować specjalne staże lub stanowiska młodszych pracowników w strukturach krajowych związanych z wdrażaniem krajowych platform na rzecz integracji Romów. Należy wykorzystać synergie z innymi unijnymi, krajowymi lub międzynarodowymi inicjatywami, w szczególności projektem monitorowania przez społeczeństwo obywatelskie, aby wspierać wzajemne uczenie się i transfer polityki.

IV.4. Działania i wsparcie UE na rzecz promowania równouprawnienia i walki z antycyganizmem

Aby promować równouprawnienie Romów poprzez zwalczanie antycyganizmu, Komisja będzie wspierać działania **promujące pozytywne narracje** oraz romskie wzory do naśladowania, **zwalczające negatywne stereotypy**, podnoszące **świadomość na temat historii i kultury Romów** oraz promujące **prawdę i pojednanie** w ramach programu „Obywatele, Równość, Prawa i Wartości”.

Komisja przeprowadzi wspólną kampanię z UNESCO, aby przeciwdziałać **dezinformacji, nawoływaniu do nienawiści i teoriom spiskowym**, w tym dotyczącym Romów. Będzie nadal

⁵⁸ [Działanie przygotowawcze na 2020 r. – Roma Civil Monitor – Zwiększenie zdolności i uczestnictwa Romów i proromskiego społeczeństwa obywatelskiego w monitorowaniu i przeglądzie polityk.](#)

⁵⁹ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/roma-and-eu/european-platform-roma-inclusion_en

⁶⁰ Krajowe platformy na rzecz integracji Romów obejmują procesy uczestnictwa i konsultacji, które organizują i którymi zarządzają krajowe punkty kontaktowe ds. integracji Romów w celu promowania dialogu, wzajemnego uczenia się, współpracy i zaangażowania w rozwój, wdrażanie oraz monitorowanie krajowych ram strategicznych przy wsparciu ze strony Komisji za pośrednictwem regularnych wezwań do wpłaty środków. Procesy w ramach krajowej platformy na rzecz integracji Romów powinny przyczyniać się do opracowania, wdrażania, monitorowania i przeglądu polityki. Platformy mają trzy główne zadania: rozszerzenie dyskusji politycznych na temat wdrażania krajowych strategicznych ram dotyczących Romów, pogłębienie krajowych struktur odpowiedzialności oraz wzmocnienie powiązań między szczeblami lokalnymi i krajowymi.

wspierać sektor prywatny za pośrednictwem unijnej platformy Kart różnorodności i badać sposoby zaangażowania mediów w tworzenie pozytywnych narracji oraz promowanie równouprawnienia i różnorodności we wszystkich sferach. Na podstawie istniejących doświadczeń⁶¹ Komisja opracuje serię seminariów o stereotypach rasowych i etnicznych, w tym wobec Romów, które będą adresowane do dziennikarzy, organizacji społeczeństwa obywatelskiego i przedstawicieli osób należących do mniejszości rasowych lub etnicznych.

Działania komunikacyjne Komisji będą służyć do promowania korzyści wynikających z równouprawnienia i różnorodności⁶². Komisja zorganizuje serię wydarzeń informacyjnych skierowanych głównie do państw członkowskich, w których występują duże społeczności romskie, aby walczyć ze stereotypami, promować różnorodność kulturową, wzmacniać i podkreślić pozycję romskich dzieci, młodzieży i kobiet jako wzorów do naśladowania w zróżnicowanych społecznościach, oraz zintegrować społeczności.

Świadomość konsekwencji dyskryminacji kobiet romskich z wielu przyczyn jednocześnie będzie dostosowana do ogólnounijnej kampanii informacyjnej na temat **zwalczania stereotypów płci**, w ramach której przyjęto podejście intersekcyjne do wszystkich sfer życia jako element strategii na rzecz równouprawnienia płci.

Komisja zamierza:

- wzmocnić istniejące przepisy UE chroniące Romów przed dyskryminacją i rasizmem oraz w stosownych przypadkach uzupełnić luki;
- włączyć równouprawnienie Romów w główny nurt unijnych inicjatyw politycznych i uruchomić środki unijne na rzecz równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów;
- podjąć działania na rzecz zwiększenia różnorodności wśród pracowników Komisji;
- rozpocząć nowy cykl budowania zdolności romskiego społeczeństwa obywatelskiego oraz wzmocnić europejskie i krajowe platformy na rzecz integracji Romów;-
- promować pozytywne narracje oraz romskie wzory do naśladowania, zwalczać negatywne stereotypy, podnosić świadomość na temat historii i kultury Romów oraz promować prawdę i pojednanie.

V. PROMOWANIE RÓWNOUPRAWNIENIA, WŁĄCZENIA SPOŁECZNEGO I UDZIAŁU ROMÓW POZA UE

UE i państwa członkowskie powinny promować równouprawnienie, włączenie społeczne i udział Romów w swoich **działaniach zewnętrznych**, w szczególności w ramach strategii politycznych w zakresie rozszerzenia, sąsiedztwa, rozwoju i działań humanitarnych.

Region **Balkanów Zachodnich** stanowi dla UE priorytetowy obszar geograficzny. W komunikacie Komisji z lutego 2020 r.⁶³ wezwano do dostosowania do polityk UE, w tym wspierających osoby znajdujące się w najbardziej niekorzystnej sytuacji. Bałkany Zachodnie dobrowolnie dostosowały się już do unijnych ram dotyczących krajowych strategii integracji Romów do 2020 r. Osiągnęły także znaczące postępy. Podczas szczytu UE-Bałkany w Zagrzebiu w maju 2020 r. unijni przywódcy potwierdzili swoje wsparcie dla europejskiej perspektywy Bałkanów Zachodnich oraz swoją determinację w zwiększeniu wsparcia na rzecz

⁶¹ Zob. [Media seminars – Stopping discrimination against Roma](#).

⁶² Np. z punktu widzenia romskiej kobiety: [Równe szanse dla wszystkich](#).

⁶³ Usprawnienie procesu przystąpienia – wiarygodna perspektywa członkostwa w UE dla państw regionu Bałkanów Zachodnich – [COM\(2020\) 57 final](#).

ich transformacji politycznej, gospodarczej i społecznej⁶⁴. Z zadowoleniem przyjęli silne zobowiązanie partnerów z Bałkanów Zachodnich na rzecz nadrzędnej roli demokracji oraz państwa prawa, w tym praw człowieka, równouprawnienia płci oraz praw mniejszości⁶⁵.

Obecność Romów w regionie Bałkanów Zachodnich jest ważna i przypomina ich obecność w państwach członkowskich UE, w których występuje liczna społeczność romska. Istnieje istotny argument przemawiający za zapewnieniem równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów w UE oraz w regionie **Bałkanów Zachodnich** w takim samym wymiarze, w tym za ustaleniem takich samych celów w odniesieniu do okresu do 2030 r. W lipcu 2019 r. premierzy krajów Bałkanów Zachodnich przyjęli **deklarację w sprawie integracji Romów w ramach procesu rozszerzania UE**, zobowiązując się do znaczącej poprawy sytuacji Romów w odniesieniu do edukacji, zatrudnienia, opieki zdrowotnej, mieszkalnictwa, ewidencji ludności i niedyskryminacji do czasu przystąpienia⁶⁶.- UE będzie nadal wspierać wdrażanie deklaracji oraz pracować nad gromadzeniem danych, sporządzaniem budżetu z uwzględnieniem Romów oraz mapowaniem zakwaterowania Romów. Stopniowe dostosowanie do celów oraz metod UE będzie częścią europejskiej perspektywy dla wszystkich państw chcących przystąpić do UE.

Bałkany Zachodnie, podobnie jak państwa członkowskie UE w ramach europejskiego semestru, przedstawiają roczne programy reform gospodarczych, w tym reformy mające na celu zwiększenie konkurencyjności i poprawę warunków niezbędnych do wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu i tworzeniu miejsc pracy. W ramach programów reform gospodarczych przedstawia się sprawozdania w sprawie włączenia społecznego, ograniczania ubóstwa i równych szans, w tym w odniesieniu do Romów. Po przyjęciu **Instrumentu Pomocy Przedakcesyjnej na lata 2021–2027** będzie on nadal wspierać reformy i dostosowanie do wymogów UE na szczeblu regionalnym i krajowym. W planie gospodarczym i inwestycyjnym dla Bałkanów Zachodnich określono obszary priorytetowe inwestycji mających na celu zwiększenie konwergencji, wzrostu i konkurencyjności w tym regionie, szczególnie w celu wsparcia grup zmarginalizowanych i mniejszości, zwłaszcza społeczności romskiej⁶⁷. Dodatkowe odpowiednie środki unijne związane z odbudową po pandemii COVID-19 lub inne środki wsparcia stosunków zewnętrznych, takie jak Instrument Sąsiedztwa oraz Współpracy Międzynarodowej i Rozwojowej (ISWMR) również zostaną uruchomione, aby promować włączenie społeczne Romów⁶⁸.

UE będzie nadal promować niedyskryminację i równouprawnienie na całym świecie na podstawie unijnych ram strategicznych⁶⁹ oraz **planów działania UE dotyczących praw człowieka i demokracji (2020–2024)**⁷⁰, a także unijnych planów działania w sprawie równości płci⁷¹ i uwzględnić kwestie związane z Romami w procesie wdrażania **wytycznych UE dotyczących niedyskryminacji w działaniach zewnętrznych**⁷² z 2019 r. Działania UE będą

⁶⁴ Szczyt UE-Bałkany Zachodnie, 5–6 maja 2020 r., konkluzje Rady i [COM\(2020\) 315 final](#).

⁶⁵ [Deklaracja z Zagrzebia](#).

⁶⁶ Zwiększenie zatrudnienia Romów (z 16,5 % do 25 %), obowiązkowe ukończenie edukacji (z 51 % do 90 %), zapewnienie ubezpieczenia zdrowotnego (dla co najmniej 95 %), przepisy dotyczące zakwaterowania, zapobiegania dyskryminacji, zapewnienie pełnej ewidencji ludności. [Deklaracja z Poznania](#).

⁶⁷ COM (2020) 641 final przyjęty w dniu 6 października 2020 r.

⁶⁸ Komunikat Komisji w sprawie *wsparcia dla regionu Bałkanów Zachodnich w zwalczaniu pandemii COVID-19 oraz ożywienie gospodarcze po pandemii* ([COM\(2020\) 315 final](#)).

⁶⁹ Dokument nr 11855/12, załącznik II, Rada Unii Europejskiej, dnia 25 czerwca 2012 r.

⁷⁰ Plan działania UE dotyczący praw człowieka i demokracji na lata 2012–2014 i 2015–2019; [Wspólny komunikat i Plan działania UE dotyczący praw człowieka i demokracji \(2020–2024\)](#) przyjęty przez kolegium w dniu 25 marca 2020 r.; przewiduje się, że zostanie przyjęty przez Radę w ostatnim kwartale 2020 r.

⁷¹ Równość płci i wzmocnienie pozycji kobiet: odmiana losu dziewcząt i kobiet w kontekście stosunków zewnętrznych UE w latach 2016–2020, [SWD\(2015\) 182](#) oraz spodziewany plan następczy.

⁷² [Wytyczne UE w sprawie praw człowieka dotyczące niedyskryminacji w działaniach zewnętrznych](#).

uzupełniać inicjatywy krajowe oraz wspierać społeczeństwo obywatelskie. Równouprawnienie i włączenie społeczne Romów staną się stałym punktem dialogu dotyczącego praw człowieka i innych dialogów politycznych z państwami spoza UE, w których społeczność romska jest liczna.- UE będzie nadal aktywnie angażować się w kwestię równouprawnienia Romów na forach regionalnych i wielostronnych, w szczególności w Radzie Europy, Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych.

VI.   *PODSUMOWANIE*

Romowie od wieków wnoszą wkład w bogactwo kulturowe, różnorodność, gospodarkę i wspólną historię Europy. Obowiązkiem UE jest ochrona mniejszości romskiej przed dyskryminacją, antycyganizmem i wykluczeniem społecznym. Warunkiem osiągnięcia równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów jest współpraca wszystkich instytucji UE, rządów krajowych i unijnych agencji, organów ds. równości i innych instytucji zajmujących się prawami człowieka oraz podejmowanie przez nie działań w partnerstwie z organizacjami społeczeństwa obywatelskiego i organizacjami międzynarodowymi oraz pełne zaangażowanie samych Romów. Komisja wzywa Parlament Europejski do wsparcia tych ram strategicznych i wzywa Radę do pracy nad szybkim przyjęciem proponowanego **zalecenia w sprawie równouprawnienia, włączenia społecznego i udziału Romów**, przy zapewnieniu współpracy państw członkowskich i Komisji. Dzięki współpracy możliwe będzie osiągnięcie realnych postępów do 2030 r., aby stworzyć Europę, w której Romowie i społeczności romskie, w całej ich różnorodności, mają równe szanse we wszystkich sferach życia, korzystają z włączenia społeczno-ekonomicznego oraz są równorzędną częścią społeczeństwa.